

IVANKA PAVLIC

TOMO MAVRIĆ (prilog za biografiju)

Tomo Mavrić rođen je 21. ožujka 1914. u selu Mavrići (tadašnja općina Grižane — Belgrad — sada Crikvenica) u radničkoj obitelji Tome Mavrića i Ruže rođene Barac.

Osnovnu školu završio je u Grižanima, a zatim se opredjeljuje za zidarski orbt koji je u vinodolskom kraju imao doista dugu tradiciju. Zajedno s bratićem Martinom Barcem (inače građevinskim poslovođom) odlazi u Zagreb, gdje je bio najprije izdarski naučnik, zatim kvalificirani zidar, a pred drugi svjetski rat s uspjehom završava školu za građevinske poslovođe.¹

Dolazak u Zagreb te boravak u ovom gradu od 1931. do rata velika su škola za mladog Mavrića i on upravo ovdje pronalazi odgovore na mnoga životna pitanja. S vremenom mu je postalo jasno da je radnička klasa doista u nezavidnom položaju i da je nemilosrdno eksploatirana. Također dolazi do spoznaje da sama mržnja prema eksploatatorima nije dovoljna da bi se buržoaska klasa slomila, nego da je za to potrebna duga, nepoštedna, ali i organizirana borba čitave radničke klase.

Upravo zbog toga Mavrić već 1936. pristupa URSS-ovim sindikatima, te u njihovu okviru započinje djelovati na ostvarivanju onih zadataka koje je nekako baš u to vrijeme kroz URSS-ove sindikate pokretala Komunistička partija Jugoslavije.

Te iste godine (1936) zajedno s grupom Vinodolaca koji su u to vrijeme radili u Zagrebu i koji su bili okupljeni u raznim strukovnim savezima, aktivno se uključuje u štrajk građevinskih radnika, koji je inače ocijenjen kao jedan od uspješnijih. Dobivši zadatke od štrajkaškog odbora, Mavrić ih zajedno s drugovima doista smjelo izvršava, nepoštedno se boreći protiv štrajkolomaca, što svakako pridonosi uspjehu spomenutog štrajka.²

Mavrićeva aktivnost nastavlja se i slijedećih godina, najprije kroz tzv. »Odbore crvene pomoći«, koji su imali zadatak da pomognu borbu španjolskog naroda protiv fašizma, a zatim putem »Odbora pomoći političkim za-

¹ Kratka biografija Tome Mavrića — biografske podatke dali Katica i Mato Mavrić, sestra i brat T. Mavrića.

Biografija se nalazi u Muzejskoj zbirci NOB-a u Crikvenici, gdje se nalaze i fotokopije svjedodžbi o završenoj školi za građevinske poslovođe.

² Podaci iz referata koji je Ivan Stipaničić podnio u povodu 35. godišnjice pogibije T. Mavrića. O djelatnosti grupe Vinodolaca u Zagrebu neposredno pred rat pisao je također Ivan Stipaničić u članku: »Aktivnost grižansko-bribirske grupe u Zagrebu«, Vinodolski zbornik, II, str. 237—243.

tvorenicima« koji su bili zatočeni u brojnim logorima i zatvorima širom Krajevine Jugoslavije.

Neposredno prije rata Mavrić je pozvan na vojnu vježbu u bivšu jugoslavensku vojsku i prema rasporedu našao se u jedinici Planinskog puka u predjelu Broda na Kupi, gdje je također — zajedno s drugim komunistima — djelovao u pravcu jačanja borbenog antifašističkog raspoloženja u vojsci, kao i širenja komunističkih ideja.³

Dakle, u vremenu od 1936. Mavrić sazrijeva kao komunist koji se dosljedno zalaže za bobru protiv eksploatatora, a na liniji KPJ, što potvrđuje i činjenica da je primljen najprije u SKJ, a pred rat postaje i član KPJ.⁴

Mavrić je povremeno (osobito u zimskom periodu) dolazio i u svoje Grižane, gdje je također napredno djelovao. Poslije travanjskog rata godine 1941. napokon se u Grižanima i nastanio, te se ubrzo povezao s komunistima u svom i nekim susjednim mjestima (Luka Marušić, Ludvig Hreljac, Tomo Strizić i drugi).⁵

Već u kolovozu aktivno se uključio u organizirani rad na pokretanju NOB-a, a na početku rujna sudjeluje i u osnivanju ćelije KPH u Grižanima (Kućine), kada je biran i za njenog sekretara. Na području Grižana i Belgrada je, kao komunist, djelovao sve do ožujka iduće godine (1942) u koje je vrijeme legalno živio u svom selu. Njegova je ne mala zasluga da je veći broj Grižanaca pristupio potkraj 1941. bibrirskoj partizanskoj jedinici, a sam je zbog partijsko-političkih zadataka u pozadini pristupio u ovu jedinicu nešto kasnije (9. ožujka 1942).

U cilju daljnjeg širenja i jačanja NOB-a u zapadnim predjelima Vinodola vojno je i političko rukovodstvo NOB-a (OK KPH i ŠTAB PGNOP) odlučilo da se osnuje samostalni grižanski partizanski logor.

U ostvarivanju tog zadatka i Mavrić je najneposrednije sudjelovao pa je 7/8. ožujka 1942 logor i osnovan. U njemu je bio smješten vod partizana s područja Grižana, Belgrada, Triblja i Drivenika i prvo je vrijeme bio u sastavu Bibrirske partizanske čete.⁶ Komandant voda bio je Slavko Blašković, politički delegat Mate Saftić, a sekretar partijske jedinice u vodu T. Mavrić. Na toj je dužnosti ostao i kasnije, tj. nakon što je vod (ubrzo) pre-rastao u samostalnu četuu.

U grižanskoj četi Tomo je ostao sve do 23. srpnja 1942, kada je upućen u bataljon »Marko Trbović« na dužnost sekretara bataljonskih biroa KPH.

Da je taj odlazak uslijedio u srpnju, a ne u svibnju ili lipnju (kako se u nekim napisima i sjećanjima navodi), dokaz je i nekolicina dokumenata iz tog vremena.

³ Prema sjećanju Mate Mavrića od 10. IX 1978. Čuva se u MZ NOB-a u Crikvenici.

⁴ Prema podacima koje iznosi Andrija Tus u knjizi »Bibir u revolucionarnom pokretu i oslobodilačkom ratu«, Zagreb 1971. str. 181. Mavrić je 1939. godine primljen u SKOJ, a 1941. postaje član KPJ. Međutim, prema mišljenju Mladena Plovanića Mavrić je vjerojatno ranije primljen u SKOJ, budući da 1939. ima već punih 25 godina, dok Jurica Knez u svom sjećanju, odnosno izjavi (od 26. VI 1979), iznosi slijedeće: »Koliko je meni poznato, pok. drug T. Mavrić primljen je u KP negdje pod konac 1939. god. Koliko se sjećam bio je u part. organizaciji Maksimir.« (Izjava u MZ NOB-a.)

Vjerojatnija je ova druga pretpostavka, no u svakom slučaju preostaje obveza da se ona i dokaže.

⁵ I. Stipaničić v. bilješku 2.

Sjećanje Augustina Mavrića (čuva se u MZ NOB-a) također potvrđuje spomenute navode, kao i primjedbe M. Plovanića vezane za djelatnost T. Mavrića (u MZ NOB-a).

⁶ Zbornik dokumenata NOR-a, tom V, k. 3 dok. br. 102, Štab PGNOP, 16. III 1942.

Glavnom štabu NOPO Hrvatske

... Obavještavamo da smo osnovali nov logor za Grižane, Tribalj i Drivenik jer je iz tih mjesta već došao priličan broj boraca...

Sl. 133 — Fotografija revolucionara Tome Mavrića iz vremena oko 1940.

Naime, u jednom od dokumenata stoji da je Tomo od 14—30. lipnja 1942. polaznik tečaja KPH u bibrirskoj šumi, dakle u vrijeme kada se smatralo da je u bataljonu »M. Trbovića«,⁷ dok je iz izvještaja OK KPH za Hrvatsko primorje, upućenog Štabu V operativne zone 23. srpnja 1942, vidljivo da su u bataljon »M. Trbović« upućeni Josip Skočilić (Jakovljević) i T. Mavrić, i to na dužnost sekretara bataljonskog biroa, kako je već to naprijed navedeno.⁸

⁷ Zbornik dokumenata NOR-a. Izvadak iz izvještaja bataljonskog biroa bataljona »M. Gubec« od 1. VII 1942.

Podaci partijaca slušalaca part. tečaja od 14. do 30. VI 1942.

... 5. Tomo Mavrić, star 28 godina, iz 3. čete, u partizanima od 9. III 1942. godine sekret. part. zidar, Hrvat...

⁸ Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb (IHRPH) fond: KP (partijska građa). Signatura: KP 266/168.

⁹ Zbornik dokumenata NOR-a, tom V, k. 8, dok. br. 71, str. 294—300.

¹⁰ IHRPH Zagreb, fond: KP (partijska građa) s. KP 267/373.

OK KPH za Hrvatsko primorje piše 27. siječnja 1943. CK-u Hrvatske između ostalog...

»Medutim ovih dana poginuo je u Krivom Putu drug Ive Jeličić, tako da su nam u tom Komitetu ostala samo dva druga. Danas smo tamo na rad poslali dosadanjeg sekretara KK Crikvenica, druga Tomu Mavrića...«

U bataljonu »Marko Trbović« ostaje do oko 20. listopada 1942,⁹ kada je upućen na raspoloženje u OK SKH za Hrvatsko primorje. Okružni komitet ga zatim šalje u KK KPH Crikvenica, gdje ubrzo postaje član, a u toku studenog 1942. i sekretar ovog komiteta.

Na dužnost sekretara KK KPH Senj Mavrić je upućen na početku 1943.¹⁰ Budući da je ovaj teren bio jedan od najtežih u Hrvatskom primorju, upravo ovamo se upućuju iskusni i sposobni partijski kadrovi, kakav je nesumnjivo bio i sam Mavrić. Kao što je poznato, tada je KK KPH Senj bio smješten u selu Zabukovcu u Krmpotama, no već u proljeće (najvjerojatnije u travnju) OK je odlučio da se sjedište KK Senj preseli na Velebit, kako bi se NOB uspješno odvijao i na tom dijelu Hrvatskog primorja. Upravo zato Mavrić odlazi na spomenuto područje da ispita situaciju i tek nakon njegova izvještaja, podnesenog u OK, odlučeno je da se KK Senj preseli u Krasno.

O situaciji na području kotara Senj te o djelatnosti KK KPH Senj od osnivanja pa do 1944, uključujući tu i razdoblje u kome je Mavrić sekretar KK, relativno je dosta pisano u SENJSKIM ZBORNICIMA,¹¹ a budući da s nekim novim podacima ne raspolažem (bar u odnosu na T. Mavrića), ovom prilikom samo još nekoliko napomena.

Prema sačuvanim dokumentima, odnosno izvještajima iz tog vremena (koje Mladen Plovanić uglavnom i citira u svom članku — vidi bilješku 11), pored ostalog vidljivo je kakva i kolika je djelatnost KK KPH Senj upravo u razdoblju kada je dužnost sekretara obavljao T. Mavrić. Uzmemo li, naime, u obzir činjenicu da je KK KPH Senj, iako djelujući u vrlo nepovoljnim uvjetima, za relativno kratko vrijeme postigao vrlo zapažene rezultate, nesumnjivo je da je to rezultat vrlo uspješne aktivnosti svih članova KK, a među njima dakako i samog sekretara.

Upravo zbog navedenih razloga, a i zbog toga što su ustaše preko Krasnog nastojale održavati vezu između Senja i zapadne Like, spreman je napad na ovu partizansku bazu, odnosno sjedište KK KPH Senj. Napad je izvršen na početku rujna 1943. i tom prilikom zajedno s nekolicinom drugova

¹¹ Vlado Knific: »Kotarski komitet KPH Senj od osnivanja do početka godine 1944.« Senjski zbornik, VII, 1976/7, str. 155—170.

Melanka Marušić-Šegota: »Napad na KK KPH Senj u Krasnu 4. IX 1943.« Senjski zbornik, VIII, 1980, str. 143—148.

Mladen Plovanić: »Josip Kalafatić-Malicija u KK KPH Senj godine 1943.« Senjski zbornik, VIII/1980, str. 119—128.

¹² Detaljniji opis napada na KK KPH Senj v. M. Šegota Marušić (b. 11), dok M. Plovanić u svom članku — J. Kalafatić-Malicija... u bilješci 37 — SZ str. 128, iznosi slijedeće:

»O napadu ustaša na KK KPH Senj u Krasnu sačuvana su dva dokumenta. U jednom, koji je 8. rujna 1943. (u izvornom je dokumentu pogrešno naveden datum, tj. 8. VIII) pisao CK KPH za OK Hrvatskog primorja, navedeno je da su ustaše »prije tri dana« iznenada napale Krasno, da su pri tome poginula 3 člana KK itd. (Usp. IHRPH — KP 270/571) U drugom koji je 8. rujna poslao Glavni Obavještajni centar Hrvatske (GOC) za CK KP Hrvatske, navodi se da je napad izveden 4. rujna oko 9 sati ujutro. Smatramo da je 4. rujna prihvatljiviji, mada je pitanje datuma još uvijek otvoreno. S obzirom na njegovu povijesnu važnost, citiramo cijeli izvještaj GOC-a »8. IX CK-u Hrvatske. 4. IX oko 9 sati ujutro napali su ustaše KK KPH Senj i komandu mjesta Krasno. Tom prilikom ubio se sekretar komiteta drug Tomo Mavrić iz Grižana sa bombom nakon što je ubio jednog ustašu. Pri pokušaju da se bjegom spase, poginuli su drug Malicija čl. KK i Miljenko Domjan sa Raba. Bjezom su se spasili Pave Butorac sekretar KK SKOJ-a drug Knific, drugarica Maja Šegota i kuharica Fanika.

Zarobljeni su drug Ahel Joso iz Sušaka, Kordić Ivan iz Raba i Bogumil Polić sa Sušaka. Zadnji im je ispred Senja pobjegao i spasio se. Osim toga zarobljena su još 4 partizana koji su spavali u žandarmerijskoj stanici. Na licu mjesta nađeno je 5 lješeva partizana i 1 mrtav ustaša. Nemamo još točno podataka koliko je partizana zarobljeno.—«

(Naknadnim istraživanjem M. Plovanić je utvrdio da su oba citirana izvještaja pisana na osnovu podataka koje je usmeno dala Nada Brnčić u CK KPH i GOC-u. Drugarica Brnčić je u to vrijeme bila član KK KPH Senj, a u vrijeme napada u Krasnu se nalazila u području Jablanca.) Podatke dao M. Plovanić u veljači 1982.

— U MZ NOB-a čuva se i sjećanje druga Ivana Blažičevića u kome su opisani trenuci neposrednog dolaska partizana na mjesto napada.

¹³ Riječ je o izvaji Ivana Kneza danoj autoru 13. IV 1978. (čuva se u MZ NOB-a).

gubi život i sam sekretar. Videći da se ne može spasiti, a ne želeći pasti u ruke neprijatelja, sam se ubio bombom koju je prethodno položio na grudi i aktivirao.¹²

Tako je završio svoj životni put ovaj iskusni partijski radnik, neumorni organizator, neustrašivi borac, a nadasve izvanredan čovjek i drug. O kakvom je čovjeku riječ, možda najbolje ilustrira napomena jednog Tominog druga, koji kaže da mu se činilo da iz Tominih usta izlaze »rožice«, a ne riječi.¹³

Posmrtni ostaci ovog borca i revolucionara preneseni su u rodno mjesto 24. ožujka 1946. Narod Grižana i Belgrada 1955. postavlja spomen-ploču na njegovoj rodnoj kući, a u povodu 35. obljetnice herojske pogibije u Grižanima je 1978. održana i komemorativna sjednica, što dokazuje da ovaj kraj i ovaj narod ne zaboravljaju svoje hrabre i odane sinove.

Monografija o ovom velikom sinu Vinodola mogla bi biti još jedan dokaz da ovaj revolucionar nije zaboravljen.

Sl. 133a — Borci i rukovodioci jedne primorsko-goranske brigade u oslobođenom Senju na Velikoj placi. Rujan, 1943.

Sl. 134 — Drug Marijan Kalanj, predsjednik Predsjedništva Konferencije SKH-e ZO Rijeka i član Predsjedništva CK SKH, govori na velikom narodnom zboru prilikom otkrića spomenika partizanskom odredu »Alan« 26. VII 1981. Snimio Jadranko Rukavina

Sl. 134a — Preživjeli borci alanskog partizanskog odreda pred spomenikom na Alanu. Snimio Jadranko Rukavina 26. VII 1981.

